

Komentari Crnogorskog Telekoma
na Nacrt Analize tržišta i Rješenja za maloprodajno tržište javno dostupnih usluga međunarodnih poziva
za pravna i fizička lica koji se pružaju na fiksnoj lokaciji

Br.	Originalni tekst	Komentar Crnogorskog Telekoma	Komentar Agencije									
1.	Shodno navedenim funkcionalnim karakteristikama, Agencija zaključuje da usluge koje pruža Pošta CG ne predstavljaju supstitut usluzi međunarodnih poziva sa fiksne lokacije.	Usluge međunarodnih poziva koje pruža Pošta Crne Gore predstavljaju supstitut međunarodnim pozivima sa fiksne lokacije	Pošta Crne Gore prilikom pružanja usluge međunarodnih poziva koristi javne telefonske govornice i to je javno dostupni telefon, čije korišćenje se plaća novcem, kreditnim/debitnim karticama ili unaprijed plaćenim karticama, uključujući i kartice za upotrebu s pozivnim kodovima; radno vrijeme javnih telefonskih govornica je ograničeno u skladu sa radnim vremenom Pošte Crne Gore. Shodno navedenim funkcionalnim karakteristikama, komentar Crnogorskog Telekoma nije prihvatljiv.									
2.	<table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <thead> <tr> <th></th> <th>Fiksna</th> <th>Mobilna</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Fiksna</td> <td style="text-align: center;">0,1785 0.1309</td> <td style="text-align: center;">0,3332 0.2261</td> </tr> <tr> <td>Mobilna</td> <td style="text-align: center;">1,0115 0.2618</td> <td style="text-align: center;">1,0115 0.2618</td> </tr> </tbody> </table> <p style="text-align: center;"><i>Tabela br.2 Maloprodajne cijene međunarodnih poziva iz fiksnih i mobilnih mreža CT-a u tarifnu zoni Evropa</i></p>		Fiksna	Mobilna	Fiksna	0,1785 0.1309	0,3332 0.2261	Mobilna	1,0115 0.2618	1,0115 0.2618	za relevantno poredjenje bi trebalo uzeti u obzir cijene poziva ka Srbiji jer je najveći dio saobraćaja ka toj destinaciji cijene : fiksna ka fiksnoj 0,1309, fiksna ka mobilnoj 0,2261 mobilna ka fiksnoj ili mobilnoj 0,2618 €	Ne prihvata se predlog CT-a iz razloga što se cijene usluge međunarodnih poziva odnosi na pozive ka svim državama u svijetu, tako da cijene poziva prema Srbiji ne predstavljaju reprezent za ovu vrstu poziva.
	Fiksna	Mobilna										
Fiksna	0,1785 0.1309	0,3332 0.2261										
Mobilna	1,0115 0.2618	1,0115 0.2618										

3.	<p>Upravljanje (eng. <i>managed</i>) VoIP pozive karakteriše prenos govora koji se pruža putem internet protokola i koji u potpunosti prolazi kroz mrežu operatora, koji omogućava poseban virtuelni kanal za prenos govora, zbog čega ova usluga predstavlja supstitut pozivima koji potiču iz fiksnih mreža.</p> <p>Neupravljane (eng. <i>non-managed</i>) pozive karakteriše prenos govora koja se pruža putem internet protokola i koji istovremeno u jednom svom dijelu prolazi kroz javni internet (VoIP), što onemogućava uslugu koja po kvalitetu odgovara javno dostupnoj telefonskoj usluzi u fiksnoj mreži, i kao takva ne predstavlja supstitut pozivima koji potiču iz fiksnih mreža.</p>	<p>Na osnovu aktuelnog trenda rasta broja poziva posredstvom aplikacija globalnih internet provajdera, Skype, Viber, WhatsApp i dr, zaključujemo da kvalitet usluge nije od presudnog značaja za korišćenje ili nekorišćenje ove usluge . Zbog navedenog , Crnogorski Telekom se ne slaže sa zaključkom Agencije da se VoIP pozivi ne mogu smatrati supstitutom pozivima koji potiču iz fisnih mreža, već naprotiv.</p> <p>Kao primjer navodimo podatke iz saopštenja Zavoda za statistiku Crne Gore iz oktobra 2014 godine o istraživanju „Upotreba informaciono-komunikacionih tehnologija u Crnoj Gori” , gdje stoji da oko 60% ljudi u Crnoj Gori koristi Internet, kao i da medju aktivnostma koje su ispitanici najčešće preduzimali putem Interneta u privatne svrhe su telefoniranje putem Interneta/video razgovori, čak njih 80,5%. Takođe, prema raspoloživim informacijama iz 2013.godine broj Viber korisnika je iznosio 200 miliona u 193 zemlje.</p>	<p>Agencija ostaje pri objašnjenju datom u tekstu Tri kriterijuma za maloprodajno tržište javno dostupnih usluga međunarodnih poziva za pravna i fizička lica koji se pružaju na fiksnoj lokaciji iz razloga što primjedba CT-a se odnosi na uslugu poziva iz mobilne mreže, a koji po funkcionalnim karakteristikama nisu supstitut međunarodnim pozivima koji se pružaju na fiksnoj lokaciji.</p>
4.	<p>U skladu s navedenim, Agencija smatra da se prenos govora putem internet protokola (VoIP) ne može smatrati supstitutom standardnoj (PSTN) javno dostupnoj telefonskoj usluzi gledano na strani tražnje, dok jeste supstitut na strani ponude.</p>	<p>U skladu sa prethodnim komentarom predlazemo promjenu zaključka</p>	<p>Agencija ne prihvata komentar CT-a iz razloga koji su obrazloženi u odgovoru Agencije na komentar CT-a br.3</p>

5.	Analiza stepena supstitucije na strani tražnje	Ne može se ignosrisati stvarna situacija vec se svakako mora uzeti u obzir i supstitucija poziva iz fiksne pozivima putem Skype-a, Viber-a, Whats app-a , Face Time-a i sl., posebno kada su u pitanju pozivi ka inostranstvu usljed optimizacije troskova.	Agencija ne spori aktuelne trendove u broju korisnika IM aplikacija (Skype, Viber, WhatsApp), međutim argument da kvalitet ne odgovara u potpunosti kvalitetu javno dostupne telefonske usluge u fiksnoj mreži je presudan da Agencija ostaje na istom stanovištu, tj. da i dalje smatra da VoIP pozivi ne mogu da se smatraju supstitutom pozivima koji potiču iz fiksnih mreža.						
6.	<table border="1" data-bbox="241 480 674 679"> <thead> <tr> <th></th> <th>Fiksna mreža</th> <th>Mobilna mreža</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Fiksna mreža</td> <td>0,1785</td> <td>0,3332</td> </tr> </tbody> </table> <p data-bbox="241 683 770 767"><i>Tabela br.3: Maloprodajne cijene međunarodnih poziva iz fiksne mreže CT prema brojevima u tarifnoj zoni Europa Izvor: Upitnik za Analizu i Cjenovnik Cnogorskog Telekomu</i></p>		Fiksna mreža	Mobilna mreža	Fiksna mreža	0,1785	0,3332	Prema ranijem komentaru kao relevantni podatak za uporedjivanje treba uzeti cijene saobraccja ka Srbiji jer saobraccj ka toj destinaciji predstvlja najveći dio međunarodnih poziva.	Ne prihvata se predlog CT-a iz razloga što se cijene usluge međunarodnih poziva odnosi na pozive ka svim državama u svijetu, tako da cijene poziva prema Srbiji ne predstavljaju reprezent za ovu vrstu poziva.
	Fiksna mreža	Mobilna mreža							
Fiksna mreža	0,1785	0,3332							
7.	a) nadzor infrastrukture kod koje postoje visoke prepreke razvoju infrastrukturne konkurencije	CT ima razvijenu ponudu na veleprodajnom tržištu koja omogućava drugim operatorima direktan ili indirektan pristup CT mreži. Veličina tržišta se može smatrati demotivišućim faktorom za druge potencijalne pružaoce ove usluge jer nijesu spremni na ulaganja obzirom na mali potencijal tržišta.	Agencija ostaje pri svom zaključku na osnovu Metodologije za sprovođenje postupka analize relevantnih tržišta iz 2009.g. u kojoj piše da kod analize relevantnog tržišta na bazi ovog kriterijuma, razmatra se da li operator koristi i/ili kontroliše elektronsku komunikacionu mrežu, čija bi izgradnja bila otežana i ekonomski neopravdana potencijalnoj konkurenciji, ne samo zbog visokih i većinom nenadoknadivih troškova ulaganja, već i zbog nemogućnosti dobijanja potrebnih dozvola za izgradnju sopstvene pristupne infrastrukture. Dakle, operator koji kontroliše elektronsku komunikacionu mrežu kreira značajnu barijeru uvođenju konkurencije na relevantno tržište.						

8.	d) prepreke za prelazak krajnjih korisnika	Trošak privlačenja novih ili zadržavanja postojećih korisnika postoji I kod CT-a pa isto ne bi trebalo smatrati preprekom za ulazak na tržište od strane drugih operatora. Također, trošak oglašavanja svog tržišnog imena I trošak stvaranja slike kvalitetnog I pouzdanog pružaoce usluge postoji za sve pružaoce usluga I u svim djelatnostima.	Agencija ne prihvata komentar iz razloga što Trošak privlačenja novih ili zadržavanja postojećih korisnika ima različite efekte kad se radi o operatoru koji tek ulazi na tržište u odnosu na operatora sa značajnom tržišnom snagom koji već uživa prednosti ekonomije obima i ima konkurentsku prednost.
9.	Na osnovu prethodno izloženog Agencija zaključuje da na Maloprodajnom tržištu javno dostupnih usluga međunarodnih poziva za pravna i fizička lica, koji se pružaju na fiksnoj lokaciji ne postoje pravne i regulatorne prepreke, dok strukturne prepreke postoje	Prema prethodnim komentarima trebao bi se izvesti drugaciji zaključak tj ne postoje ni strukturne prepreke pa kriterijum nije zadovoljen	Agencija ne prihvata komentar CT-a i ostaje pri tome da na Maloprodajnom tržištu javno dostupnih usluga međunarodnih poziva za pravna i fizička lica, koji se pružaju na fiksnoj lokaciji ne postoje pravne i regulatorne prepreke, dok strukturne prepreke postoje, što je utvrđeno na osnovu prethodno sprovedenog testa tri kriterijuma.
10.	S obzirom da se generalno smatra da pravne ili regulatorne prepreke predstavljaju relativno manja ograničenja u odnosu na strukturne barijere, Agencija zaključuje da je prvi kriterijum zadovoljen	Po nasoj ocjeni I u skladu sa datim komentarima kriterijum nije zadovoljen	Agencija ne prihvata komentar CT-a iz razloga koji su obrazloženi u odgovoru Agencije na komentar CT-a br.9.

11.	4.2.2 cjenovna kretanja	<p>Promotivne akcije nijesu karakteristicne samo za oblast telekomunikacija vec za sve oblasti poslovanja. Ne mogu se smatrati preprekom za ulazak na trziste za nove pruzaoce usluga. Svi ucesnici na trzistu (postojeci ili novi) imaju promo akcije s tim sto ne smatramo da one mogu obezbijediti povecanje ili zadrzavanje trzishnog ucesca ako, prije svega, nije obezbijeden kvalitet proizvoda.</p> <p>Takođe, svaki novi provajder pri ulasku na tržište ima određene troškove kako bi se približio korisnicima i izgradio imidž, bez obzira na to da li na tržištu postoji efikasna konkurencija ili ne.</p>	<p>Shodno čl.13 Pravilnika o regulaciji cijena maloprodajnih elektronskih komunikacionih usluga koje se pružaju putem javnih fiksnih telefonskih mreža, Operator sa značajnom tržišnom snagom na relevantnom maloprodajnom tržištu dužan je dostaviti Agenciji obavještenje o izmjenama cijena ili uslova pružanja usluga, sa detaljnim obrazloženjem razloga izmjene, najmanje 30 dana prije početka njihove primjene.</p> <p>Agencija ne prihvata komentar iz razloga što Promotivne akcije imaju različite efekte kad se radi o operatoru koji tek ulazi na tržište u odnosu na operatora sa značajnom tržišnom snagom koji već uživa prednosti ekonomije obima i ima konkurentsku prednost.</p>
12.	Nadzor infrastrukture, kod koje postoje visoke prepreke razvoju infrastrukturne konkurencije	<p>CT ima razvijenu ponudu na veleprodajnom tržištu koja omogućava drugim operatorima direktan ili indirektan pristup CT mreži.</p> <p>tržišta. Razlog nedovoljnog koriscenja ove usluge treba tražiti na drugoj strani, a jedan od razloga je po nasoj ocjeni je veličina tržišta koja demotivise druge potencijalne pružaoce ove usluge u smislu da nijesu spremni na ulaganja obzirom na mali potencijal tržišta.</p>	<p>Agencija ostaje pri svom zaključku na osnovu Metodologije za sprovođenje postupka analize relevantnih tržišta iz 2009.g. u kojoj piše da kod analize relevantnog tržišta na bazi ovog kriterijuma, razmatra se da li operator koristi i/ili kontroliše elektronsku komunikacionu mrežu, čija bi izgradnja bila otežana i ekonomski neopravdana potencijalnoj konkurenciji, ne samo zbog visokih i većinom nenadoknadivih troškova ulaganja, već i zbog nemogućnosti dobijanja potrebnih dozvola za izgradnju sopstvene pristupne infrastrukture. Dakle, operator koji kontroliše elektronsku komunikacionu mrežu kreira značajnu barijeru uvođenju konkurencije na relevantno tržište.</p>

13.	Agencija smatra da postojeća veleprodajna ponuda indirektnog pristupa nije dovoljna da bi tržište, u odsustvu regulacije, težilo efikasnoj tržišnoj konkurenciji.	Iskustva drugih zemalja pokazuju da razvijena veleprodajna ponuda (kakva jeste ponuda CT) jeste dovoljna za razvoj konkurentnosti na tržištu, tako da se ne može smatrati da u odsustvu regulacije a zbog nadzora infrastrukture, tržište ne bi težilo efikasnoj konkurenciji. Kada bi postojala ova strukturna barijera to bi svakako moglo znacajno uticati na razvoj konkurentnosti(kao jedan od najznačajnijih podkriterijuma), ali to nije slučaj tako da smatramo da ovaj kriterijum Testa 3 kriterijuma nije zadovoljen na ovom tržištu	Agencija ostaje pri svom zaključku da postojeća veleprodajna ponuda indirektnog pristupa nije dovoljna da bi tržište, u odsustvu regulacije, težilo efikasnoj tržišnoj konkurenciji, što je i utvrđeno prethodno sprovedenim testom tri kriterijuma.
14.	U skladu s navedenim Agencija zaključuje da je drugi kriterijum zadovoljen	Smatramo da to nije dokazano kroz provedeni test tri kriterijuma jer nijesu uzete u obzir činjenice date u prethodnim CT komentarima	Agencija ne prihvata komentar CT-a iz razloga što je u okviru prethodno sprovedenog testa tri kriterijuma na maloprodajnom tržištu javno dostupnih usluga međunarodnih poziva za pravna i fizička lica, koji se pružaju na fiksnoj lokaciji utvrdila nemogućnost razvoja efikasne tržišne konkurencije, čime je zadovoljen drugi kriterijum.
15.	Na osnovu svih činjenica iznesenih u trećem kriterijumu, Agencija zaključuje da za maloprodajno tržište javno dostupnih usluga međunarodnih poziva za pravna i fizička lica koji se pružaju na fiksnoj lokaciji, propisi o zaštiti konkurencije odnosno ex post regulacija ne omogućavaju na odgovarajući način otklanjanje nedostataka na tržištu	Smatramo da je ovaj zaključak ne stoji jer je kaznena politika propisana Zakonom o zaštiti konkurencije izuzetno efikasan mehanizam I bez obzira što po svojoj prirodi jeste ex post regulacija u suštini itekako predstavlja ex ante regulaciju jer preventivno djeluje.	Agencija ostaje pri stavu da maloprodajno tržište javno dostupnih usluga međunarodnih poziva za pravna i fizička lica, koji se pružaju na fiksnoj lokaciji je podložno prethodnoj (ex ante) regulaciji i to iz razloga što je zadovoljen Test tri kriterijuma shodno članu 65 ZEK-a.

16.	U skladu s navedenim, Agencija zaključuje da je treći kriterijum zadovoljen.	Zaključak ne stoji -prema prethodnim komentaru	Agencija ne prihvata komentar CT-a iz razloga što je u okviru prethodno sprovedenog testa tri kriterijuma na maloprodajnom tržištu javno dostupnih usluga međunarodnih poziva za pravna i fizička lica, koji se pružaju na fiksnoj lokaciji utvrdila da propisi o zaštiti konkurencije odnosno ex post regulacija ne omogućavaju na odgovarajući način otklanjanje nedostataka na tržištu, čime je zadovoljen treći kriterijum.
------------	--	--	---

17.	<p>Prema mišljenju Agencije, a kako je i dokazano u poglavljima 5.1., 5.2. i 5.3. ovog dokumenta, relevantno maloprodajno tržište javno dostupnih usluga međunarodnih poziva za pravna i fizička lica koji se pružaju na fiksnoj lokaciji je podložno ex ante regulaciji i to iz razloga što su kumulativno zadovoljena sva tri kriterijuma shodno članu 65 Zakona o elektronskim komunikacijama.</p> <p>U skladu s navedenim, odnosno činjenicom da je Agencija utvrdila da su ispunjeni svi uslovi iz Testa tri kriterijuma, odnosno da je tržište podložno ex-ante regulaciji, nastaviće se postupak analize tržišta koji uključuje procjenu prisustva operatora sa značajnom tržišnom snagom, utvrđivanje svih postojećih i potencijalnih prepreka razvoju efikasne konkurencije, kao i određivanja proporcionalnih i adekvatnih regulatornih obaveza operatorima za koje se utvrdi da imaju status operatora sa značajnom tržišnom snagom.</p>	<p>Prema ocjeni CT tj prethodno datim komentarima ovo relevantno tržište nije proslo test tri kriterijuma te ne stoji zaključak da su ispunjeni uslovi za nastavak postupka analize tržišta</p>	<p>Agencija ostaje pri stavu da su za maloprodajno tržište javno dostupnih usluga međunarodnih poziva za pravna i fizička lica, koji se pružaju na fiksnoj lokaciji ispunjeni potrebni uslovi iz Testa tri kriterijuma, odnosno da je tržište podložno ex-ante regulaciji, što je i potvrđeno od strane Agencije za zaštitu konkurencije, a na osnovu čega je i uradjen Nacrt Analize datog tržišta.</p>
-----	---	---	--

18.	U sprovođenju ove obaveze, Crnogorski Telekom je dužan izvršiti prilagođavanja na centralama na kojima su priključeni krajnji korisnici, na način da se pozivi krajnjih korisnika za koje je usluga izbora operatora omogućena, automatski prenose prema mreži operatora kojeg su krajnji korisnici odabrali, a bez potrebe biranja kratkog koda za odabir operatora od strane krajnjih korisnika. U svakom slučaju, krajnji korisnik, kojem je Crnogorski Telekom pristupni operator, može u bilo kojem trenutku zaobići unaprijed programiran predizbor operatora biranjem kratkog koda za odabir operatora posebno za svaki poziv	Trebalo da stoji „predizbora operatora“. Usluga izbora operatora podrazumijeva biranje kratkog koda za izbor.	Agencija prihvata komentar CT-a jer se radi o štamparskoj grešci.
------------	--	---	---

19.	<p>Ako je rješenjem naložena i mjera odvojenog vođenja računovodstvenih evidencija, Agencija može naložiti operatoru da objavi referentnu ponudu za pružanje usluga pristupa i/ili interkonekcije, u roku od 90 dana od dana dostavljanja rješenja</p>	<p>CT već ima objavljene uslove za pružanje usluga izbora i predizbora operatora u svojoj Referentnoj interkonekcionoj ponudi. Ove cijene su troškovno zasnovane na osnovu rješenja iz juna 2013.godine u vezi sa analizom "Tržišta poziva koji potiču iz javne telefonske mreže i koji se pružaju na fiksnoj lokaciji – veleprodajni nivo". Usklađivanje tih cijena biće eventualno sprovedeno nakon donosenja Odluke Agencije o potvrđivanju troškovnog modela CT za 2014.godinu. Takođe, svi ostali uslovi pružanja ovih usluga su definisani u analizi ovog veleprodajnog tržišta.</p> <p>Kako se analizom ovog tržišta cija je analiza ovog konsultativnog procesa ne određuju nove (promijenjene) veleprodajne obaveze CT-u, niti se istim stavlja van snage konkretno rješenje koje se odnosi upravo na veleprodajno tržište, smatramo da veleprodajne obaveze ne treba detaljno da se propisuju ovim rješenjem. Ukoliko se insistira na njima, u ovom dokumentu je moguće samo navesti da su veleprodajne obaveze u dijelu izbora/predizbora operatora bliže određene rješenjem agencije u vezi sa analizom tržišta poziva koji potiču iz javne telefonske mreže i koji se pružaju na fiksnoj lokaciji – veleprodajni nivo.</p> <p>U suprotnom, imaćemo kontradiktornost po pitanju rokova za ispunjenje jedne te iste obaveze.</p>	<p>Agencija prihvata komentar CT-a i izvršiće usklađivanje rokova.</p>
-----	--	---	--

20.	Metod ograničavanja malopordajnih cijena i metoda troškovne orijentisanosti su jedine metode koje mogu ograničiti ili onemogućiti praksu obračunavanja previsokih ili preniskih cijena od strane operatora sa značajnom tržišnom snagom.	Nijesu jedine već u skladu sa Zakonom o elektronskim komunikacijama postoje i druge prethodno pomenute metode regulacije maloprodajnih cijena . Najčešći metod koji koriste regulatori u EU i Regionu (iako su rijetki slučajevi regulacije maloprodajnih cijena)je regulacija putem metode „regulacije pojedinačnih cijena usluga“ Cijenimo da se metodom koji primjenjuje crnogorski regulator, a koji pretpostavlja uglavnom primjenu cijena „direktno iz modela “ tj iz liste jedinичnih cijena sadržane u troškovnom modelu ne postize svrha regulacije a može prouzročiti česte promjene cijene (na godišnjem nivou) pri čemu budući da isključivo zavise od troškova cijene mogu biti i smanjivane i povećava nešto, ali ne bi izazvalo pozitivnu percepciju regulacije cijena koje provodi Agencija	U predloženom tekstu briše se riječ “jedine”, pri čemu Agencija insistira na primjeni usvojenog modela, bez obzira da li će njegovom primjenom cijene biti smanjivane ili povećavane.
21.	Agencija je dokazala da su kumulativno ispunjeni uslovi iz Testa	Prema ocjeni CT tj komentarima datim u samom tekstu Nacrta analize tržišta ovo relevantno tržište nije prošlo test tri kriterijuma te ne stoji zaključak da su ispunjeni uslovi za nastavak postupka analize tržišta	Agencija ne prihvata komentar CT-a i ostaje pri tome da je na maloprodajnom tržištu javno dostupnih usluga međunarodnih poziva za pravna i fizička lica, koji se pružaju na fiksnoj lokaciji ispunjen test tri kriterijuma i da je urađen nacrt analize tržišta koji je bio predmet javne rasprave.